

Ambaixador a la cort del Gran Mogol

Viatges d'un jesuïta català
del segle XVI a l'Índia, Pakistan,
Afganistan i Himàlaia

Antoni de Montserrat

Josep Lluís Alay

(traducció, edició i introducció)

Pagès editors

LLEIDA, 2005

Amb la col·laboració del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya

La Fundació Clos ha patrocinat la recerca i els viatges que han permès localitzar l'original del text d'Antoni de Montserrat i reunir la documentació literària i fotogràfica necessària per al seu estudi.

© de la traducció, l'edició i la introducció: Josep Lluís Alay, 2001

© d'aquesta edició: Pagès Editors, S. L., 2002

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

ed.pages.editors@cambrescat.es

Primera edició: maig de 2002

Segona edició: juliol de 2005

ISBN: 978-84-9779-848-8

Dipòsit legal: L-611-2005

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S.L.

Pròleg

La ciutat de Peshawar és la porta que connecta l'austeritat dels pobles de l'Àsia Central amb la sensualitat dels habitants de la sempre enigmàtica Índia. Fa quatre-cents anys, un català, el jesuïta Antoni de Montserrat, va creuar aquesta porta i va deixar-nos un llegat escrit que constitueix una de les obres cabdals de la literatura europea en relació amb el descobriment i coneixement de l'Àsia Central i Meridional.

Mentre hom passeja per l'interior del basar de Peshawar, sembla com si el rellotge s'hagués aturat un miler d'anys enrere: els colors de les enlluernadores espècies índies, les olors de les exuberants fruites afganeses, el tacte misteriós de les catifes perses i uzbeques, el sabor del te verd dels paixtus i els sons que arrenquen els martells dels artesans quan ferren les peülles dels cavalls del Badakhshan. Es tracta tot just del safrà, els melons, les catifes, el te o els cavalls que va contemplar Antoni de Montserrat fa més de quatre segles.

La biografia i l'obra del jesuïta osonenc transcendeixen amb escreix els límits concrets, temporals i espacials, de l'episodi històric que va protagonitzar. Per al nostre país, Antoni de Montserrat representa el redescobriment d'un continent, Àsia, del qual hem viscut probablement massa allunyats al llarg de la nostra història. Una part del nostre desconeixement de les riqueses culturals i espirituals de les diverses civilitzacions orientals, el podem atribuir a l'oblit en què va caure la figura d'Antoni de Montserrat, després de la seva mort l'any 1600.

Tot hauria estat molt diferent, de ben segur, si l'obra i biografia d'aquest il·lustre personatge no s'hagués perdut tot just després de la seva mort. A ell s'atribueix l'autoria del primer mapa de l'Himàlaia en tota la història de la geografia universal,

i se'l considera precursor del descobriment europeu del Tibet i un dels primers occidentals a trepitjar terres afganeses. L'erudició d'Antoni de Montserrat, que com les seves cames no tenia límits, va trobar refugi en l'esplendor i sofisticació de la cort mogol de l'Índia, al costat de l'emperador Akbar, el més gran sobirà que ha regnat sobre les terres del subcontinent.

Recuperar la figura d'aquest home de religió, erudit i explorador representa retornar a la nostra memòria col·lectiva uns llaços que fa més de quatre-cents anys ens unien a les llunyanes i enigmàtiques terres de l'Àsia Meridional i Central que conformen els actuals Afganistan, Pakistan, Caixmir, Tibet i l'Índia. Montserrat en el seu llibre ens parla de tradicions, creences, cultures i llengües, sense oblidar les muntanyes que en aquesta regió del món prenen dimensions gegantines, com les serralades de l'Himàlaia, Karakoram i Hindu Kush, que van captivar l'atenció i en alguns casos la imaginació del jesuïta.

Una biografia viscuda amb tanta intensitat i risc no va poder desfer-se finalment dels perills que l'assetjaven. Si la sort el va acompanyar pels carrerons de Peshawar i en el veí Pas de Khaibar quan va estar a punt de ser lapidat, dissortadament la vida del nostre explorador va patir un tomb irreversible a les costes de l'Encens entre Oman i Iemen. Capturat, engarjolat i enviat a galeres al servei del Gran Turc, el seu dilatat empresonament al Iemen va malmetre la seva fràgil salut d'una manera irreversible. Moriria a les seves estimades terres de l'Índia, lluny de la Catalunya que, durant quatre-cents anys, per tot un seguit de circumstàncies històriques, n'ha ignorat l'existència.

Amb l'edició de l'obra *Ambaixador a la cort del Gran Mogol* redescobrim i recuperem una insòlita vivència personal, així com un episodi transcendent per a la història de les relacions entre el nostre país i el continent asiàtic. Potser des d'ara, ja no ens sentirem tan estranys enmig de les meravelles que ens ofereix el basar de Peshawar.

JOSEP LLUÍS ALAY

Peshawar, 15 d'abril de 2002

L'Índia mogol d'Akbar

L'ÍNDIA ABANS DELS MOGOLS

Des del segle XI fins al XVIII, l'Índia septentrional fou incorporada gradualment al món islàmic. Les seves dinasties imperials i bona part de les grans construccions arquitectòniques que dominen el paisatge indi d'aquest període en són el millor testimoni. Delhi esdevindrà al segle XIII la capital del Soldanat de l'Hindustan, fruit de les diverses dinasties d'origen centreasiàtic, turques i afganeses, que envaeixen l'Índia des del cor d'Àsia per mitjà de la ruta d'entrada occidental al subcontinent indi. No obstant això, la tradició hindú majoritària entre la població autòctona no desapareixerà, sinó que resistirà amb força les persecucions religioses que en algunes ocasions es desencadenaran en el país. Ens trobarem sovint amb períodes on l'elit política, econòmica i artística del país, que pertany a la tradició islàmica, governa un regne, habitat majoritàriament per una població fidel a les seves ancestrals divinitats hindús. Això sense esmentar la presència de moltes altres tradicions religioses més minoritàries i que van sobreviure al llarg de tot el mil·lenni. Ens referim al budisme o al jainisme a l'Índia del segle VI a.C., el mazdeisme procedent de Pèrsia, els cristians antics que van sorgir amb les missions del segle I d.C., els sikhs apareguts al segle XV i d'altres.

TAMERLÀ I ELS TIMÚRIDES

L'origen d'Akbar i la seva dinastia mogol cal cercar-lo en els llinatges centreasiàtics dels timúrides i dels txingguiskhànides. L'avi de Zelaldin, Bâbar (o Bâbur), portava sang del cabdill turc

de Samarcanda, Tamerlà, i de la família txaghatai, descendents directes del mongol Txingguis Khan (o Genguis Khan).

Els txaghatai eren d'origen mongol, però havien estat islamitzats des de feia segles. Representaven els legítims hereus de les hordes mongoles en l'espai geogràfic d'Àsia Central. L'origen d'aquesta dinastia el trobem en un fill de Txingguis Khan, conegut amb el nom de Txaghatai Khan; a ell li va correspondre l'administració de les regions del Turquestan a la mort del gran conqueridor mongol. Des del segle XIII fins al XIV la dinastia va ser absorbida gradualment en el món turc d'Àsia Central i la religió i la llengua dels seus territoris i de la pròpia dinastia van modificar-se. Les antigues creences xamàniques dels mongols de Txingguis Khan van ser substituïdes per l'Islam sunnita, mentre que la llengua mongol dels seus avantpassats va ser abandonada en favor del dialecte turc txaghatai.

La dinastia txaghatai va ser colpida dramàticament a la fi del segle XIV per l'aparició de Timur-i Lang, Tamerlà, i les seves hordes turcomongoles. Tamerlà no pertanyia a cap llinatge de la noblesa tribal, sinó que sorgia del cor de les tribus nòmades turques que vivien d'assaltar les caravanes que viatjaven pels camins de la Ruta de la Seda al seu pas per la regió de Samarcanda. Després d'anys de lluita, Tamerlà va esdevenir el nou emir de Samarcanda i va iniciar la conquesta de nous territoris. Es va fer amb el control de la pràctica totalitat del Pròxim Orient, Pèrsia, l'Índia septentrional i Àsia Central. La seva darrera campanya militar, tot just abans de morir, anava adreçada contra la Xina de la dinastia Ming. A banda de les seves habilitats com a estratega i guerrer, Tamerlà serà recordat a Àsia Central com el gran patró de la ciutat de Samarcanda. Va fundar el llinatge dels timúrides que va governar el centre d'Àsia al llarg del segle XV des de les ciutats de Herat (actual Afganistan) i de Samarcanda (actual Uzbekistan). En aquesta darrera ciutat, va ser un nét de Tamerlà, Ulugh Beg, qui va fer-hi construir l'observatori astronòmic més famós de l'època, arreu del món. La dinastia timúrida va extingir-se amb l'arribada progressiva de les tribus turques uzbeques del nord que van fundar la dinastia shaibànida a les regions de l'actual Uzbekistan i el nord d'Afganistan.

Alguns membres de la família reial timúrida van cercar refugi a les muntanyes de l'Hindu Kush, entre els actuals Afganistan i Pakistan. Allà van fundar una nova dinastia reial amagada entre els cims més alts del planeta i que va restar aïllada de la resta de la regió fins a finals del segle XIX. Els hereus de la dinastia dels reis de l'Hindu Kush oriental van ser coneguts amb el nom de Kature i el títol reial de Mehtar. Tenien la seva capital a Chitral. Durant segles van dominar les regions de Chitral i part del Badakhshan, Mastuj, Yasin i Gilgit. Els seus successors encara viuen avui dia en aquelles regions remotes del Pakistan i es consideren els darrers descendents de Tamerlà, el cabdill turc d'Àsia Central.

ELS MOGOLS

En regions menys aïllades, la línia timúrida va tenir continuïtat per mitjà de Bâbar (1483-1530). Aquest príncep timúrida també estava emparentat amb la família reial dels txaghatai, és a dir, els successors de Txingguis Khan. Bâbar, *el Tigre*, recollia la legitimitat dinàstica de les dues branques reials musulmanes més emblemàtiques de les estepes centreasiàtiques: timúrides i txaghatais. Bâbar va intentar des de la Vall de Ferghana resistir l'avanç dels uzbeks, però tots els esforços van resultar inútils. Finalment, va veure's obligat a refugiar-se a Kabul, una rica ciutat que gaudia de l'intercanvi comercial de les caravanes de la Ruta de la Seda. Malgrat que Bâbar va provar de recuperar Samarcanda amb el suport del xa de Pèrsia, no sense abans haver-se convertit al xiisme, l'empresa es va revelar del tot impossible davant la fortalesa dels uzbeks. Va ser llavors quan Bâbar va girar els ulls vers l'Índia. En pocs anys, va destruir el Soldanat de Delhi governat per la dinastia Lodi, d'origen afganès, i va imposar-se sobre les terres de més enllà del riu Indus. Havia nascut una nova dinastia imperial índia que, d'acord amb alguns historiadors, hauria d'esdevenir la més rica i poderosa de totes les que ha vist el subcontinent. Naixia la dinastia mogol de l'Índia —«mongol», en persa i que ve a referir-se als orígens remots de Bâbar—. A la gran mesquita de Delhi, Bâbar es va fer proclamar «padishah» —títol reial persa, origen de «baixà»— de l'Hindustan.

A Bâbar el va succeir el seu fill Humâyûn (1508-1556), *el Just*, nascut a Kabul. A la mort del seu pare, va rebre un imperi amenaçat per prínceps hindús, alguns indis musulmans i afganesos establerts al país. De tots ells, Sher Shâh, *el rei Lleó*, va revelar-se com el més perillós de tots. Aquest afganès va aconseguir derrotar Humâyûn i interrompre el seu regnat per un espai de temps de més de cinc anys, en què el mogol va haver de cercar refugi amb els perses. Com el seu pare, Humâyûn va haver d'abandonar el sunnisme i convertir-se al xiisme per assegurar-se el suport dels exèrcits del xa de Pèrsia. Encara que breu, el govern de l'afganès Sher Shâh (1540-1545), instal·lat a Delhi, va aportar grans beneficis, especialment pel que fa a la reforma administrativa del país, que posteriorment adoptaria el propi Akbar. Tanmateix, Humâyûn amb el suport persa, va restaurar el domini mogol sobre el nord de l'Índia i va dedicar la resta dels seus dies a les arts, l'estudi i el consum de *post*, la beguda estupefaent que Montserrat ens descriu en la seva obra. A la seva mort, el va succeir el seu fill Jalâl-ud-Dîn Muhammad Akbar.

AKBAR

Akbar, *el Més Gran*, i també conegut com *el Gran*, va néixer a la ciutatella d'Umarkot, província de Sind, molt a prop de l'actual frontera entre el Pakistan i l'Índia. Amb Akbar s'inicia el període de màxima esplendor de la dinastia mogol que s'estendrà per un període de cent anys. Akbar va consolidar les possessions heretades del seu pare i en va incorporar d'altres. Va subjugar els prínceps musulmans del centre i l'est de l'Índia, des de Sûrat fins la regió de Bengala. Al nord, va consolidar el seu poder sobre tots els territoris afganesos. Durant el seu regnat, també es va annexionar el territori de Caixmir. Seguint, en bona part, les reformes iniciades per Sher Shâh, va establir un règim fortament centralitzat on els governadors de les diverses regions de l'imperi —sempre candidats a la revolta— depenien per complet de l'emperador. Va eliminar la discriminació per raó de creences religioses que els seus antecessors havien imposat al país i les taxes especials que es recaptaven entre els hindús van ser abolides. Això va provocar un ressorgiment de la societat índia que se sentia de nou protagonista de la seva història.

A la cort, Akbar va imposar el persa definitivament com a llengua oficial i les seves creences religioses van evolucionar des de l'ortodòxia sunnita fins a la fundació de la seva pròpia religió. És en aquest afany per descobrir la veritat absoluta que l'Akbar musulmà s'envolta dels més grans mestres religiosos de la seva època, des de musulmans fins a hindús. En aquestes circumstàncies hem d'entendre l'arribada de la missió catòlica d'Acquaviva i Montserrat a la cort d'Akbar. La ciutat de Fatehpur Sîkri, com a seu de la cort, va esdevenir un altaveu de debats religiosos entre les confessions que existien a l'Índia. La llista és llarga.

Els debats religiosos comptaven amb la presència de musulmans sunnites i xiïtes, sense oblidar la gran influència que exercien sobre la cort les confraries sufís. Al costat de l'islam, els brahmans o sacerdots hindús també eren convidats sovint a la Casa de l'adoració de Fatehpur Sîkri. Indubtablement, islam i hinduisme eren els grans corrents religiosos del moment a l'Índia. També es coneixien els lames tibetans, els jueus o els cristians. Nogensmenys, les religions que van gaudir del favor reial en diverses ocasions van ser el mazdeisme, el jainisme i el sikhisme.

Akbar sempre va mostrar una gran veneració cap al foc i per la doctrina de Zoroastre. Això es va reflectir en la gran influència que exercien els mestres parsis en la figura del rei. En aquesta llista de mestres religiosos influents, hi hem d'incloure els gurus sikhs que, malgrat ser menystinguts pels brahmans, sempre van rebre la simpatia i benevolència del rei. El propi Guru Amar Das va entrevistar-se en una ocasió amb Akbar. Al seu successor, Guru Ram Das, Akbar li va concedir com a present la terra on es construiria l'estany de la immortalitat, Amritsar, que posteriorment va esdevenir la seu religiosa i política dels sikhs. D'altra banda, Akbar es va sentir atret per l'extrem ascetisme dels jains. Almenys sis grans mestres jains van residir a la cort d'Akbar i van instruir el rei en la seva doctrina religiosa. Alguns edictes reials portaven el segell jain, com la prohibició de 1582 que establia un període de 6 mesos durant el qual no es permetia sacrificar animals.

Els debats religiosos que Akbar va convocar a la seva «Casa de l'adoració» són la màxima expressió de la llibertat de culte

que el Gran Mogol va voler instaurar en tots els seus dominis, malgrat l'oposició del clergat musulmà més ortodox. En la seva recerca de la veritat, Akbar va arribar a crear un nou culte religiós anomenat Dîn-i Illâhî, «la fe divina», considerat com una heretgia pels musulmans de la cort.

La nova religió incorporava elements doctrinals de moltes de les antigues religions de l'Índia i Pèrsia. L'eclèctic Akbar, convertit en profeta de la nova religió, va voler fusionar el culte al sol dels mazdeïstes amb l'ascetisme estricte dels jains. Aquest nou experiment religiós va ser molt breu i no va sobreviure al propi emperador.

La contribució d'Akbar a les arts és fonamental per entendre l'art mogol de l'Índia; un art que reuneix característiques centreasiàtiques musulmanes —amb els models de Samarcanda i Herat— i trets autòctons hindús. D'aquesta fusió artística centreasiàtica-musulmana/índia-hindú sorgeixen algunes de les grans obres arquitectòniques de l'època. Entre d'altres, cal esmentar el mausoleu de Humâyûn a Delhi i la nova ciutat de Fatehpur Sikri, definitivament abandonada als inicis del segle XVII. A banda de promoure el persa per sobre del turc en la cort i la documentació oficial, la literatura autòctona índia es va revigoritzar mitjançant la reproducció en miniatures d'algunes obres com és el cas d'alguns dels episodis de l'èpica hindú Mahâbhârata, gràcies a la llibertat de culte i la promoció de l'art autòcton indi establerts pel Gran Mogol. Tampoc no podem oblidar el desenvolupament de l'art de les pintures en miniatura de forta influència persa i europea, amb un cert culte al retrat, inèdit en l'islam sunnita.

Akbar va sentir de molt a prop l'arribada dels europeus a l'Índia, iniciada amb el desembarcament del portuguès Vasco de Gama el 1498. De forma progressiva, però sense interrupció, els portuguesos van establir enclavaments portuaris al llarg de la costa occidental de l'Índia. Entre aquests, destacava la ciutat de Goa que també va esdevenir a l'època un dels centres missioners de la Companyia de Jesús a l'Àsia meridional des d'on va organitzar-se la missió de Montserrat. Dins la lògica tensió que existia entre l'imperi mogol d'Akbar i els nous europeus, les relacions entre les dues potències van ser relativament bones, fet que va permetre l'intercanvi d'ambaixadors i missioners.

Després de la mort d'Akbar l'any 1605, el seu fill Salím, conegut com Jahângîr, *el Conqueridor del Món*, va succeir-lo en el tron mogol. Després de les sagnants lluites per la successió, Jahângîr es va imposar al seu germà petit, el sempre rebel Murâd, alumne de Montserrat. Murâd mai no va rendir-se i, finalment, va morir prematurament a causa de la seva addicció a l'alcohol. Jahângîr va tenir dos amors: Caixmir i Nur Jahân. En la regió de l'Himàlaia hi va deixar la bella empremta dels jardins del llac Dal a Srînagar. El seu altre amor va ser la persa Nur Jahân que, durant la segona meitat del seu regnat, va esdevenir un dels personatges més influents de la cort. A la mort de Jahângîr, la lluita per la successió va esclatar de nou, fins que el seu fill Shâh Jahân, *el Rei del món*, va imposar les seves forces sobre els altres pretendents. Amb Shâh Jahân, l'arquitectura mogol arriba al seu punt àlgid. L'emperador fa construir el mausoleu del Tâj Mahal a Âgra dedicat a la seva esposa preferida Mumtaz Mahal, *L'elegida de Palau*. Pel seu nom, es coneix la magnífica construcció de marbre que ha esdevingut una de les meravelles de la humanitat i símbol de l'Índia. Shâh Jahân va ser el responsable d'altres grans joies arquitectòniques: la tomba del seu pare Jahângîr a Lahore, els jardins de Shalimar, també a Lahore, bona part de Fort Roig de Delhi o el Tron del Paó. Shâh Jahân va acabar els seus dies presoner del seu propi fill al fort d'Âgra, des d'on podia contemplar el Tâj Mahal. A la seva mort, es van respectar els seus darrers desitjos i va ser enterrat al costat de la seva estimada.

Amb ell, va morir també la política de tolerància practicada des de temps d'Akbar envers la població no musulmana del país. El nou emperador, Aurangzeb, *L'Ornament del tron*, va aconseguir desfer-se de l'oposició dels seus tres germans i va inaugurar un regne caracteritzat pel retorn a l'austeritat centreesiàtica de la dinastia i un cert rebuig a les sofisticades expressions artístiques de la seva cort. El seu regnat, presidit per l'oposició dels marâthâs indis, als quals mai no va aconseguir derrotar, va acabar immers en la solitud del tron l'any 1707. Era el preludi de l'esfondrament de l'imperi. El 1739, els perses de Nâdir Shâh envaeixen el país i, com a símbol de la humiliació infringida sobre els mogols, només accedeixen a retirar-se després

d'emportar-se el gran tron del paó, símbol del poder dels descendents d'Akbar. A partir de mitjan segle XVIII, l'Índia cau en mans d'un nou imperi: la Corona britànica. Els sobirans mogols esdevenen al llarg de la primera meitat del segle XIX titelles dels britànics i només se'ls permet mantenir la cort de Delhi sense cap mena de poder efectiu. La rebel·lió dels sipais de 1857-1858 va representar el cop de gràcia per a la dinastia mogol. Els britànics van fer responsable de la revolta el sobirà de Delhi, Bahâdur Shâh II, que va ser proclamat emperador de l'Hindustan pels rebels. Esclafada la revolta, Bahâdur Shâh II va ser acusat de traïció pels britànics i se'l va confinar a Birmània, on va morir el 1862. Els seus descendents directes van ser executats per eliminar de soca-rel qualsevol possible amenaça mogol. D'aquesta forma, s'extingia una de les dinasties més poderoses de l'Índia i de tot el planeta. Alguns parents llunyans, del llinatge timúrida, van sobreviure com a sobirans de les petites valls de l'Hindu Kush i el Karakoram on van donar origen a les dinasties de Chitral, Mastuj i Yasin.

'MONGOLICAE LEGA TIONIS
COMMENTARIUS'
AMBAIXADA DA VANT EL GRAN MOGOL

ANTONI DE MONTSERRAT

Prefaci

Per al pare Claudio Aquaviva, prepòsit de la Societat de Jesús, d'Antoni de Montserrat, sacerdot de la mateixa Societat.

Els homes de l'antiguitat foren tan precisos i diligents que, mentre viatjaven, relataven amb la màxima precisió els esdeveniments de cada jorn en els seus reculls diaris. De l'expedició per Àsia d'Alexandre el Macedoni, se'n va encarregar Eratòstenes, mentre que Artemidor va narrar les gestes d'Antíoc Nicator, fill de Seleuc Nicator. Juli Cèsar va emprendre aquesta tasca ell mateix quan va redactar els Comentaris de les seves guerres. Els reis perses, com llegim a Esdres, acostumaven a fer el mateix. Els seus cronistes enregistraven per ordre reial tots els episodis que tenien lloc en el seu regne i no podien ometre cap esdeveniment.¹

Molts han seguit des d'aleshores aquesta exemplar diligència, viatjant per terra i per mar; i en la seva devoció envers els excel·lents estudis de geografia, nàutica i història han enriquit els tresors de la República de les Lletres amb gran generositat. Per aquesta i d'altres raons, ha esdevingut costum a la Societat de Jesús que es porti un recull de tots els fets. Aquesta norma prové de la felix memòria del nostre pare Ignasi, que fou el primer en promulgar-la.

Quan vam partir per anar a trobar Zelaldin Equebar,² rei dels mongols, el devot Ruy Vicente, prepòsit provincial de la Societat a l'Índia, va encomanar-me enregistrar tot allò que succeís durant el nostre viatge i la nostra estada amb el rei. Era el meu deure, d'acord amb el vot d'obediència i les regles de

1. Nota al marge de Montserrat: «Esdres 3, 2.»
2. Jalâl-ud-dîn Akbar.

la Societat, complir aquell encàrrec amb la màxima cura. Durant dos anys i mig sencers vaig dur a terme cada vespre la tasca d'escriure tots els esdeveniments del jorn que s'esgotava.

En aquesta tasca quotidiana elaborada en forma de registre, vaig anotar cada nova experiència que se'm presentava en el viatge: els rius, les ciutats, les regions, els costums dels homes, els seus temples i les seves religions. També he descrit la devoció fingida que el rei va manifestar per la religió de Crist. Vaig deixar constància també de la seva amabilitat cap a Rodolfo, a qui havia estat confiada tan difícil missió, i cap als seus companys. Malauradament, aquesta benevolència era falsa.

El zel, la prudència i l'habilitat de Rodolfo fou un altre dels assumptes que he tractat, de la mateixa manera que també ho han estat els debats que van ocórrer amb els agarens sobre la religió cristiana i la guerra de Chabul (Kabul), en la qual Zelaldin, gràcies a la seva destresa i tenacitat, va derrotar Hachim, el qual es va veure obligat a fugir. Finalment, he deixat per escrit la triomfant recepció amb què el rei va ser rebut pels seus súbdits.

Després del meu retorn, vaig llegir les meves notes casuals, tal com les havia posat per escrit de forma precipitada, a alguns membres de la nostra Societat, reconeguts per la seva edat, prudència i habilitat en les lletres. Ells van aconsellar-me, amb sinceritat, d'ampliar-les amb allò que jutgés les parts més interessants i col·locant-les en el seu ordre correcte. Acostumat a seguir l'excel·lent consell i opinió d'aquests homes en altres afers de gran transcendència, no vaig voler abandonar aquesta obra que en darrer terme s'haurà de sotmetre al vostre examen, per ser aprovada o rebutjada d'acord amb el vostre savi criteri.

Ara fa vuit anys que vaig iniciar aquesta tasca. Com que en el sisè any després de començar-la vaig ser enviat per Pedro Martínez, prepòsit de la província de l'Índia, a Etiòpia, vaig veure'm obligat, arribada l'oportunitat de salpar amb una nau, a interrompre el meu escrit. No vaig trobar ni temps ni oportunitats per tornar a la meva empresa fins que vaig ser capturat pels nostres enemics, els agarens, prop de Dofar,³ a Aràbia —és a dir, Saba—, prop de la ciutat d'Atramit,⁴ on es recull l'encens.

3. Dhûfar (Oman).

4. Hadhramaut (Iemen).

D'allà vaig ser traslladat a Eynan, ⁵ però el rei agarè Ommar va permetre que es conservessin i se'm retornessin el meu escàs equipatge i els meus llibres. Em va retenir en digna captivitat i em va concedir quatre mesos de temps per fer totes les correccions necessàries als meus escrits. Per la gràcia de Déu, no vaig haver de suportar cap de les amargors de la captivitat, excepte les pròpies de la presó. En la meua solitud, els meus únics consols van ser la companyia del sacerdot Pedro Páez —amb qui acostumava a confessar-me—, la lectura de les Sagrades Escriptures i del meu breviari de matines i vespres.

Tanmateix, passats aquells quatre mesos, un cop més vaig veure'm obligat a abandonar les meves armes literàries, atès que se'm va ordenar continuar fins a Sanaa, on hi tenia la seva residència el virrei turc. Era un *epirot* de raça —que els turcs coneixen com a *arnauts*, pel nom de la ciutat més important del seu país i els nostres com a *alanesis*—. Va provar de tractar-me amb la mateixa amabilitat i va ordenar que se m'entreguessin els meus llibres; d'aquesta manera, vaig poder tornar als meus escrits. Vaig revisar, corregir i ampliar els textos un cop més, i els vaig deixar nets d'esmenes.

Vós sereu qui haureu de jutjar si aquesta obra ha estat redactada d'acord amb les maneres establertes per la Societat, i si serà d'alguna utilitat als seus lectors. Per part meua, si no m'ha perdut l'orgull, sóc de l'opinió que no serà debades per als estudiants de geografia i de l'antiguitat i, en especial, per a aquells de nosaltres que ens dediquem a l'estudi dels clàssics per conèixer la història de l'Índia.

Qualsevol afer relacionat amb la missió dels nostres sacerdots, amb la seva estada a la cort del rei i amb la guerra de Chabul, l'he descrit fidelment tal com va passar i com el vaig contemplar amb els meus ulls. Tota descripció que se surti del curs natural del relat, com les referències als temps de Cinguiscan (Txingguis Khan), Temurbeg (Tamerlà), els escites i els mongols, ha estat recollida després de la meua narració, a la fi del primer llibre. Tots aquests relats els vaig recollir principalment del rei Zelaldin, del diari de viatge d'un cert ambaixador ⁶ d'Enric IV, rei de Castella, a Temur, i de molts altres autors de reconeguda autoritat.

5. Haymin (Iemen).

6. Ruy González de Clavijo.

He dividit la meua obra en dos llibres, dels quals aquest primer és un recull de la primera missió a la cort del rei dels mongols,⁷ mentre que el segon és un apèndix i comentari al primer, on he recollit fets relacionats amb la geografia i la història natural de l'Índia de l'interior del Ganges, dels costums dels seus avantpassats i dels seus actuals habitants.

En dos altres llibres, que he afegit als dos esmentats anteriorment, he descrit d'una manera similar el meu viatge a Etiòpia, així com un relat sobre la geografia i la història natural d'Aràbia.

En tots aquests llibres m'he esforçat, sense arrogància, a corregir, explicar i reconciliar, de la manera més decorosa i moderada que m'ha estat possible, molts passatges d'aquells geògrafs i historiadors que han escrit sobre l'Índia i Aràbia, per fer un servei als estudiosos de les nostres escoles.

Confio que el meu treball repercuteixi, per la glòria del Nom del Senyor, en benefici del coneixement dels homes, que no tan sols s'hauria de desitjar sinó també cercar amb tota la nostra capacitat. Si d'acord amb el vostre encertat judici, les meves obres han assolit aquest doble objectiu, crec que resultaran àmpliament satisfactòries per a vós.

A Sanaa, el 7 de gener, en l'any del Senyor de 1591.

7. Vol dir «Mogols». Montserrat al llarg del llibre parla indistintament dels mongols tant per referir-se als mongols, pròpiament, com als mogols, és a dir els descendents dels monjos islamitzats i tagnificats que van donar origen a la dinastia que va regnar sobre l'Índia des del segle XVI.

PART 1

La travessa des de Goa fins a la cort de l'Imperi mogol

El vicari general de Bengala, Francisco Julian Pereira, o Egidi, visita la cort d'Akbar l'any 1578 a instàncies de Pedro Tavares. Pereira era un home de fe, però no tenia els coneixements adequats com per respondre a les qüestions del Gran Mogol en relació a la doctrina cristiana i els Evangelis, així com a les divergències i semblances entre els llibres sagrats cristians i musulmans. El propi Pereira, probablement d'origen indi, suggereix a Akbar que aquesta complicada tasca hauria de ser encomanada als sacerdots de la Companyia de Jesús establerts a Goa.*

APROVACIÓ I FORMACIÓ DE L'AMBAIXADA DES DE GOA

La** ciutat de Goa va ser una de les possessions més apreciades de l'Imperi portuguès d'ultramar i, per aquest motiu, era coneguda com la *Rainha do Oriente*, la Reina d'Orient. En el segle XVI, la població portuguesa incloïa unes 2.000 famílies i entre 2.000 i 4.000 soldats. Aviat Goa va esdevenir centre neuràlgic de les missions portugueses al subcontinent indi, especialment, pel que fa a la Companyia de Jesús. Aquest fet es reflecteix en el conjunt arquitectònic que la ciutat ofereix. L'atmosfera portuguesa es respira encara en els nostres dies d'una manera molt especial en la part antiga de la ciutat de Goa, la *Velha Goa*. Les façanes de les cases i les in comptables esglésies catòliques transporten el visitant cap als barris vells de la mateixa Lisboa.

A la Basílica del Bom Jesús descansa el cos incorrupte del jesuïta navarrès sant Francesc Xavier, motiu pel qual la ciutat és considerada com un dels grans

* Només manca un full en el manuscrit del *Mongolicae Legationis Commentarius*. Es tracta del número 5, posterior al pròleg i previ a l'inici de la narració. El full número 5 es correspon amb l'inici del relat de la missió i ha estat possible deduir-ne el seu contingut a partir de diverses fonts bibliogràfiques (com el relat breu *Relaçam do Equebar, rei dos mogores*).

** Els textos en tipografia diferenciada, com aquest mateix, corresponen a explicacions addicionals introduïdes a l'obra per part de l'editor i traductor Josep Lluís Alay, després d'un viatge l'agost de 2001.

centres espirituals per als jesuïtes de l'Àsia meridional. El cos es troba en l'interior d'una caixa d'argent, envoltat de daurats altars i frescos que recorden els fets més importants de la seva obra missionera des del Japó fins a la Xina, on va morir. Antoni de Montserrat va poder contemplar la construcció de la basílica, si bé no va poder veure-la enllestida, ja que les obres d'acabament del temple no van finalitzar fins l'any 1605.

Després d'un retard de tres dies, Egidi ¹ va presentar-se davant el rei. Van conversar sobre afers religiosos i el rei Zelaldin va demanar-li si hi havia molts sacerdots entre nosaltres. L'altre li va respondre afirmativament i va afegir que molts d'aquells sacerdots posseïen més coneixements que no pas ell. Va fer un especial esment als sacerdots de la Societat, sobre els quals Ismael² i Tavares³ ja li havien parlat. Per aquesta raó, va decidir convocar-los al més aviat possible davant la seva presència. L'any mil cinc-cents setanta nou va enviar una ambaixada al governador de l'Índia⁴ i a l'arquebisbe de Goa per sol·licitar que li fossin enviats dos sacerdots de la Societat i per discutir alguns afers d'Estat. També va enviar despatxos amb idèntica sol·licitud al preposít provincial de la Societat, que deien el següent:

Ordre de Zelaldin el Gran, rei per la gràcia de Déu. Us vull fer saber, caps dels Pares de l'Orde de Sant Pau, ⁵ que us tenim un gran aprecí. Us envio Ebadulla, ⁶ el meu ambaixador, i Dominicus Peres,⁷ per demanar-vos que ens envieu dos dels vostres sacerdots més erudits. Ens plauria que ens portessin els llibres suprems de la Llei i l'Evangelí, perquè així puguem aprendre la Llei, el seu significat complet, així com les veritats perfectes que en ella hi són contingudes. No permeteu que dubtin en emprendre el viatge al costat dels nostres ambaixadors, quan aquests marxin de Goa en el seu camí de retorn; i permeteu-los que portin els llibres de la Llei amb ells. Feu que els sacerdots entenguin que els rebrem amb amabilitat i els corresponents honors. La seva vinguda ens complaurà molt, i tan aviat com

1. Francisco Julian Pereira (vicari general a Bengala) va arribar a Fatehpur Sikri el 8 de març de 1579.

2. Ismail Quli Khan; des de Bengala va enviar Pereira a Fatehpur Sikri.

3. Pedro Tavares, capità del port portuguès de Porto Pequar (Hugli).

4. Luis de Athaide

5. Jesuïtes.

6. 'Abdullah Khan.

7. Dominicus Peres, cristià armeni de la cort del rei mogol.

hàgim après allò que tant frisem per saber sobre la Llei, la seva perfecció i la salvació que ens ofereix, seran autoritzats a emprendre el camí de retorn quan així ho desitgin. No els deixarem marxar sense retre'ls tots els honors i entregar-los molts presents. No permeteu que tinguin por de venir. Els tindrem sota la nostra pròpia protecció i custòdia. Que gaudiu de bona salut.

La bona fe d'aquesta missiva tenia el suport i el testimoni de les cartes d'Egidi, el qual ja havia estat un any i mig amb ell,⁸ i de Tavares, governador del port.⁹ Tots dos asseguraven que s'havia de donar confiança a la bona voluntat del rei i al seu genuí desig per trobar-se amb els sacerdots. Tanmateix, el governador general, l'arquebisbe, el prepòsit provincial i gent d'altres rangs, van acollir la carta amb moltes reserves. Per aquest motiu, Luis de Athaide, el governador general i home molt distingit pel seu sentit d'Estat i per la seva saviesa, va decidir consultar amb el Consell de Prelats, que es trobava a Goa, i amb els nobles i homes de llei portuguesos. Tothom va donar la seva opinió. Molts van expressar la seva desconfiança en les promeses de l'agarè,¹⁰ però tots van acordar que la decisió, atès que es tractava d'un afer religiós, hauria de deixar-se a la consideració de l'arquebisbe i els altres prelats.

L'arquebisbe Enrique de Tavora va reunir el Consell de Prelats i per unanimitat es va prendre la decisió d'acceptar la invitació del rei i, per tant, haurien d'enviar-s'hi dos sacerdots de la Societat.

La presa de posició dels prelats va esvaïr qualsevol dubte de la ment del governador. Immediatament, aquest va convocar Ruy Vicente, prepòsit provincial de la Societat, per anunciar-li la decisió dels prelats i fer-li saber que ell mateix atorgava la seva autorització. El prepòsit provincial es va omplir de joia, perquè era molt favorable a satisfer la voluntat del rei, i tenia dipositades moltes il·lusions en les seves intencions, aparentment pietoses. Després de rebre la comunicació dels prelats, el prepòsit es va adreçar a d'altres sacerdots per demanar-los consell, d'acord amb les regles de la Societat. Finalment, va

8. El rei dels mogols, Akbar.

9. Pedro Tavares.

10. Musulmà, de Hagar, mare d'Ismael.

nomenar Rodolfo Acquaviva ¹¹ com a cap de la missió i li va prometre dos acompanyants.

M'agradaria poder descriure el goig, l'excessiu delit fins i tot, amb què Rodolfo va rebre la notícia de la missió dels llavis del prepòsit, com si es tractés d'una ordre celestial. Tanmateix, provaré de retre homenatge a les seves moltes virtuts més endavant.

Quan el prepòsit va comunicar-li al governador que Rodolfo havia estat nomenat cap de la missió, va aplaudir-ne l'elecció i va donar instruccions per proveir-lo de transport i subministres per al viatge. Rodolfo va acomiadar-se del governador i tots dos van pregar plegats.

INCORPORACIÓ D'ANTONI DE MONTSERRAT. COSTA OCCIDENTAL ÍNDIA

A quaranta quilòmetres al sud de la gran metròpoli índia de Mumbai, trobem la ciutat de Chaul, un antic enclavament que juntament amb Goa, Bassein, Daman i Diu, constituïen els principals ports de les possessions portugueses a la costa occidental de l'Índia. Els testimonis arquitectònics del seu passat s'aixequen en forma dels edificis construïts pels portuguesos i que en bona part es troben en runes. A la ciutat també hi trobem una església catòlica i una sinagoga. D'altra banda, a les dues riberes del riu, elevats en els seus turons respectius, s'aixequen desafiant-se l'un a l'altre l'antic fort musulmà de Korlai i el fort portuguès, com un recordatori d'enfrontaments passats. A principis del segle XVII, la ciutat va arribar a albergar aproximadament 200 famílies portugueses i una cinquantena de sacerdots cristians.

Daman, la Damao portuguesa, són dues ciutats en una, a causa de la seva peculiar localització geogràfica, ja que es va construir al bell mig de la desembocadura del riu Daman Ganga, de manera que el Gran Daman —Moti Daman— es troba a la ribera sud i el Petit Daman —Nani Daman— a la ribera nord. Dos forts presideixen les ciutats respectives. Com en els altres antics enclavaments portuguesos, s'hi poden trobar esglésies catòliques, com la mateixa catedral de Se i l'església de Nostra Senyora del Rosari. Daman és una ciutat de pescadors, una distinció que s'aprecia molt bé en els concorreguts mercats del peix que donen un ambient molt peculiar a la Petita Daman. A principis del segle XVII, hi havia aproximadament uns 400 portuguesos i conversos cristians a la ciutat.

El prepòsit va designar com acompanyant de Rodolfo un home¹² amb grans coneixements de la llengua persa. En arribar

11. Pare Rodolfo Acquaviva, napolità, fill del duc d'Atri.

12. Pare Francisco Henríquez.

l'estació idònia per a la navegació, el prepòsit en persona va acompanyar Rodolfo els vuit jorns de viatge que separaven Goa de Xeul¹³ i d'aquí fins a Daman,¹⁴ on es va escollir el tercer acompanyant de Rodolfo.¹⁵ Després d'esperar quatre dies a Daman, Rodolfo i els seus companys van reprendre el viatge. El prepòsit, els sacerdots i els habitants de la fortalesa van acompanyar-los fins a una milla de Daman. Van acomiadar-se'n, no sense donar mostres de mútua estimació, manifestada clarament per les moltes llàgrimes vessades en els dos costats. Van passar la nit en una vila anomenada Oroar, prop de la frontera entre els territoris dels dos regnes.

L'endemà, van entrar en els dominis de Zelaldin, després de creuar el riu que hi ha vora el Mont Nera, que en llengua vernacla anomenen Paharnera i que divideix els territoris mongols dels portuguesos. D'aquí, van traslladar-se a Balsar¹⁶ (un mot que en la seva llengua significa «cap de bou»). L'endemà van arribar a Nausari¹⁷ i un dia més tard a Surat.¹⁸

ELS GABERS, ZOROASTRIANS, DE NAUSARI (NAVSÂRI)

Des de l'arribada dels zoroastrians a l'Índia, Navsâri va esdevenir el centre d'aquesta rellevant comunitat religiosa. Bona part dels fidels fugien de la islamització que va tenir lloc a finals del primer mil·lenni a terres de Pèrsia i Afganistan. Des d'aleshores es van establir a la regió de Mumbai i han continuat mantenint les seves tradicions ancestrals nascudes de les seves escriptures sagrades, els Zend-Avesta. Els zoroastrians continuen vestint amb les seves tradicionals camises *sadra* i el cordill *kasti* que penja de les espatlles. Aquest és el vestuari que va observar Montserrat i que ens descriu en el capítol corresponent.

Nausari és la seu principal d'aquells que s'anomenen a ells mateixos perses o *jezens*, de la ciutat de Jeze a Pèrsia. Són *gabers*¹⁹ i els portuguesos els coneixen com a *cuarins*. Són blancs

13. Chaul, al sud de Mumbai.

14. Damân.

15. Pare Antoni de Montserrat.

16. Valsâd.

17. Navsâri.

18. Sûrat.

19. De l'àrab «kufar», «kafir» o «infidel». Són els zoroastrians d'origen persa.

de pell i semblants als jueus, en la seva afició al treball, en els vestits que porten i en les seves pràctiques religioses. Sovint, els portuguesos es refereixen a ells com a jueus, un terme que no els provoca cap neguit. Es reconeixen com a descendents d'Abraham i, per aquesta raó, practiquen el ritu de la circumcissió, com fan els hebreus. Saben calcular correctament la data de la vinguda de Crist a partir de les seves antigues escriptures.

La marca peculiar, per la qual se'ls distingeix sense marge d'error d'altres races —com si es tractés d'un símbol religiós—, és una peça de roba feta de lli, de cotó o de mussolina, que penja fins a la cuixa. La vora d'aquesta peça està cosida i els seus dos extrems van units. Cobreix el cap i els seus extrems es lliguen per davant, al pit, deixant un plec quadrat d'unes quatre polzades, que sembla correspondre's al *therafim* dels hebreus. Tenen prohibit, per raons religioses, ficar res dins d'aquests plecs. Al voltant de la peça de roba, hi lliguen una llarga faixa de llana, de manera que dóna la volta al cos diverses vegades. La seva religió els obliga a portar sempre aquesta faixa.

Si toquen un cadàver es contaminen. No treuen els cossos dels morts per la porta principal de la casa, sinó que ho fan per un forat a la paret posterior. Els morts no es porten a les espatlles, sinó que els lliguen els peus per poder arrossegar el cos amb l'esquena a terra. No cremen ni enterren els cossos, sinó que els deixen en un lloc envoltats de murs alts per impedir que els animals salvatges hi entrin. Com si fos millor ser esquarterat i devorat per aus rapinyaires o brusit per la calor del sol, que ser consumit per les flames o enterrat per desfer-se del cos! Llencen tota l'aigua de la llar i ningú no pot fer ús dels articles que el mort hagi portat en vida. Aquestes supersticions religioses no només s'assemblen, sinó que reproduïxen, fidelment, les dels jueus.

Malgrat que se senten lligats per tants costums religiosos amb els jueus, adoren el foc i el sol. Dedicuen els seus temples al foc. Tenen sacerdots, guardians dels temples i endevinadors. Alimenten el foc sagrat amb mantega fresca o amb un oli molt valuós de dolça olor. Si es veuen obligats a jurar, orinen sobre carbó incandescent, fet que consideren el jurament més sagrat. Si refusen de fer-ho, no s'hi pot confiar.

Resen cada matí, en veu alta i en una llengua estranya. Tenen el seu propi sistema d'escriptura; els seus textos religiosos es troben en un únic volum ²⁰ que només aquells que coneixen la llengua en què s'ha escrit poden desxifrar. Aquest volum té tres parts, on s'hi tracten les obligacions religioses, la saviesa i les disposicions legals dels ancians, així com la ciència dels seus mags que els perses consideren com una categoria especial d'erudits en la profecia i l'endevinació.

La dieta d'aquestes gents consisteix en llet, mantega, oli, verdures, llegums i fruita. S'abstenen de beure vi. Poden divorciar-se de les seves mullers quan els plau. Tallen el nas a les dones adúlteres, però les deixen fer de meretrius. El seu caràcter és tan salvatge i feréstec que no es distingeixen d'altres infidels. Si alguna calamitat o mala fortuna els cau a sobre, posen fi a les seves vides d'una forma horrible. Aquests són, doncs, els seus costums.

ELS SACERDOTS ENTRE ELS ZOROASTRIANS

Els sacerdots van veure's obligats a aturar-se durant quasi un mes, ja que l'ambaixador no volia seguir el viatge sense retre homenatge a la lluna de bons auguris. És costum dels agarens començar qualsevol empresa sota bons presagis, esperant que la lluna es faci visible, després d'apropar-se al sol. Quan així ho fa, se la miren com un signe de bons auspícis.

Nogensmenys, per als sacerdots, aquest contratemps no va ser fútil ni ociós. Mentre els agarens descansaven i badaven, ells s'esmerçaven amb cura en l'estudi de la llengua persa. Molta gent va arribar-se fins als seus allotjaments per observar-los, encuriós i desitjós de conèixer els homes d'aspecte, roba, discurs i religió estranys, que havien estat convocats per la seva reputació en saviesa i pietat a la cort d'aquell que consideraven el sobirà més poderós sobre la terra. Els sacerdots mostraven als visitants imatges de Jesucrist i de la Verge Maria, l'aspecte dels quals els va deixar corpresos i no només van besar-les devotament, sinó que també van col·locar-les en senyal de respecte damunt els seus caps. És ben cert que tots els homes,

20. Zend-Avesta.

d'una forma natural, reconeixen com a digne de reverència allò que en veritat és excel·lent, encara que sovint molts siguin ensarronats, o bé esdevinguin tan intolerants que refusin amb insolència mostrar el merescut respecte.

En referència a això, un meravellós, gairebé gosaria dir miraculós, esdeveniment va tenir lloc, amb un dels *gabers* —a qui considerem jueus o samaritans—. Mentre Rodolfo obria un petit cofre on s'hi preservaven certes relíquies de sant Esteve, el protomàrtir, i d'alguns altres sants, un *gaber* va espantar-se i va llençar un crit esfereïdor. Va exclamar, com si hagués enfollit:

—Si hi ha ossos d'un home mort aquí, no puc quedar-m'hi. Hauria d'estripar-me aquests vestits que porto, i fer-los a bocinets.

Rodolfo va respondre-li tranquil·lament i amb saviesa, en el vertader esperit cristià:

—No portem d'un lloc a un altre els ossos dels morts, sinó dels vius.

Tot seguit, va tancar el reliquiari i el *gaber*, recuperat del seu horror, va recomençar la discussió.

LA CIUTAT DE SURATE (SÛRAT): LA TOMBA DE QHOJA SOPHAR (KHWĀJĀ ZAFAR) I L'INCIDENT AMB EL PREFECTE

Surate es troba a la vora del riu Taphi,²¹ que desemboca en el mar a sis milles de la ciutat. La ciutadella, situada en una posició privilegiada per la natura, està ben fortificada i es troba protegida per una guarnició de dos-cents arquers muntats. Un llac presideix la ciutat. Es tracta del llac més gran i més bonic —a causa dels esforços que s'han dut a terme per embellir-lo artificialment— de tots els que es poden veure a l'Índia. Els ulls gaudeixen de la magnífica visió dels esglaons de marbre que envolten el llac, formant una estructura de dos-cents peus d'amplada i es divideixen en diverses seccions. En el centre, s'hi aixeca una elegant torre on s'hi arriba amb barca quan la gent de l'indret ve fins aquí per esbargir-se. El lloc es dignifica amb

21. Riu Tâpi o Tâpti.

la presència de la tomba de Qhoja Sophar, ²² sovint esmentat pels nostres escriptors pel seu caràcter pèrfid i depravat. El mausoleu es va construir amb molta delicadesa i està decorat de forma elaborada i rica. A prop, s'hi troba la tomba d'un altre personatge sense importància, ²³ un etiop renegat, enemic de la cristiandat i que va ser cabdill de les tropes de Qhoja Sophar. La gent del poble el reverencia com a un sant, perquè va ser executat per García de Tavora, governador de Daman. Les dones encara porten corones i rams de flors a la seva tomba. Els mercaders envaeixen Surate i el seu port s'omple de vaixells, atès que és segur de fondejar-hi; a més, el riu s'endinsa ample i profund des del mar fins a la ciutat.

A la fi, l'ambaixador, després d'obtenir bons auspicis de la lluna, va conduir la comitiva fora de la ciutat de Surate, i va establir el seu campament prop de les portes de la ciutat. Es van comprar camells i d'altres mitjans per al transport de provisions i mercaderies. L'endemà, és a dir, el 24 de gener, van partir, per gran joia dels sacerdots, que no aprovaven un retard motivat per la superstició. Estaven impacients per arribar a la cort del rei, encara que no ho expressaven obertament, ja que confiaven que el rei es convertiria al cristianisme. Després de recórrer una milla, van creuar el riu Mophis, ara conegut com a Taphi, en un indret prop de Rhaener, ²⁴ on la comitiva hi va acampar. La ciutat de Rhaener, coneguda pels portuguesos amb el nom de Raynel, és un famós castell situat davant de la ciutat Surate, amb la qual manté la mateixa relació que Abydos tenia amb Sestus. Els seus ciutadans s'han defensat sovint dels portuguesos amb molt coratge, encara que sempre han estat derrotats.²⁵

L'endemà van continuar el viatge, mentre d'altres perills esperaven a dos dels sacerdots i a la resta dels cristians. Un dels sacerdots²⁶ va emmalaltir i va haver de ser traslladat en una llitera. Els que el portaven frisaven per desfer-se de la pesada càrrega, així que van accelerar el pas, tot allunyant-se de la resta

22. Khwājā Zafar (mort el 24 de juny de 1546).

23. Cide Meriam (mort el 1562).

24. Rânder. Ciutat originàriament jain.

25. Batalla de 1530.

26. El pare Antoni de Montserrat.

de la comitiva. El prefecte de Surate els va anar a trobar, envoltat per les tropes de la seva guàrdia. El sacerdot el va saludar i el prefecte va preguntar-li quina era la comitiva que venia darrere seu. Mentrestant, els soldats del prefecte havien continuat avançant i, en adonar-se de l'aparença estrangera de la resta del seguici, van atacar amb la intenció de matar-los a tots, mentre cridaven:

—Francs, francs!

Sortosament, el prefecte i l'ambaixador van galopar des dels costats oposats per arribar al lloc, i per la gràcia de Déu van aconseguir aturar l'altercat abans que un dels agarens, que jeia ferit, no fos abatut de mort pels portuguesos. Si hagués mort, tots nosaltres hauríem estat executats. Els altres sacerdots que havien contemplat la perillosa batussa van pensar que el que anava primer probablement hauria estat assassinat. Quan se'l van trobar sa i estalvi, el van abraçar com si els hagués estat retornat des del mateix cel.

El jorn següent, van arribar a una ciutadella construïda amb les runes d'alguns temples gentils ²⁷ que els agarens havien enderrocat. Aquesta destrucció seria digna d'elogi si no fos per les altres males accions que després han dut a terme els agarens. El campament va instal·lar-se a la vora del Taphi. Justament aquell dia, els gentils expurgaven els pecats comesos durant tot l'any. Omplien les closques llises dels cocos amb oli i hi introduïen una metxa encesa. Completament nus, entraven al riu amb la llàntia encesa damunt el cap. Lentament, s'hi submergien fins que la llàntia surava i el corrent de l'aigua se l'enduïa. Amb aquesta cerimònia, es consideraven purificats dels seus pecats. Els gentils anomenen aquest festival el Satamia perquè se celebra en el setè jorn lunar de l'onzè mes (que es correspon amb gener).

LES TRIBUS IDÒLATRES DE LA SERRALADA AVAZ (AVÂS O SÂTPURA)

Després de deixar el riu enrere, la comitiva va arribar a Sultanpur,²⁸ és a dir, Basilaepolis, ²⁹ en el novè jorn des de la

27. Hindús.

28. Sultânpur.

29. La ciutat del rei.

sortida de Surate. Coincidia amb el dia en què els agarens celebraven els seus sacrificis. A Basilaepolis, ens hi vam aturar tres jorns, atès que l'ambaixador desitjava celebrar una cerimònia religiosa. Des d'aquí, vam creuar la serralada d'Avaz ³⁰ i vam arribar a Cendua ³¹ quatre dies més tard. Els Avaz s'estenen setanta-cinc milles cap a l'oest fins al mar, i tenen setze milles d'amplada. Una sendera estreta i difícil creua les muntanyes. El camells han de col·locar-se en fila índia, i els carros es transporten a les espatlles dels homes. La jungla, a ambdós costats del camí, és molt espessa, i el terreny és escarpat i de molt difícil accés. Aquí un dels membres de la guàrdia de l'ambaixador va ser assassinat pels bandits, i res no es va poder fer per venjar la seva mort.

Els habitants ³² d'aquestes muntanyes adoren els ídols. Són governats per tres reis; un d'ells és el senyor dels altres dos i es comporta com si fos l'emperador. Sempre fan la guerra als mongols. Quan una de les tribus és pacificada i signa un tractat amb els mongols, les altres dues tribus reprenen els seus atacs salvatges i feréstecs i sovint aconseguen infligir derrotes a l'enemic. De tant en tant, aquestes lluites no condueixen a cap resultat i els mongols no poden sotmetre mai els pobles de la muntanya a una derrota decisiva. Aquestes gents de la muntanya són salvatges, bàrbars i lladregots. Són proclius al bandolerisme i no tenen d'altres armes que arcs fets de canya i fletxes curtes amb puntes rovellades. Es mostren arrogants i cobdiciosos. No tenen ni cavalleria ni artilleria, però els ajuda molt l'entorn natural del seu país, que es caracteritza per les seves profundes jungles, penya-segats i roques. Fortifiquen aquestes posicions naturals amb trinxeres i estaques. Ataquen els enemics parant-los emboscades, que preparen entre matolls i espines. Ataquen obertament o d'amagat, però sempre eviten acostar-se als quarters enemics. Camins molt estrets i escarpats penya-segats, permeten que pocs d'ells mantinguin l'enemic allunyat amb molta facilitat. Si pel contrari són atacats i no poden reaccionar, s'amaguen en l'espessa i impenetrable jungla.

30. La serralada d'Avàs o Sâtpura.

31. Sindwa.

32. La tribu dels bhillis.

La ciutat principal d'aquesta regió, on hi resideix el mateix emperador d'aquest poble muntanyenc, es diu Avaz, ³³ com les muntanyes. El perímetre dels murs que l'envolta és considerable, però les cabanes que s'hi troben en l'interior són molt miserables i molt poc elaborades.

L'ECLIPSI DE LLUNA DEL 31 DE GENER DE 1580: MORT DEL REI DE PORTUGAL

Tot seguit, després d'haver creuat les muntanyes i penetrat entre les gorges al llarg del difícil i perillós recorregut, vam arribar a Surana des de Cendua. Mentre érem a Surana, a les onze de la nit del dia 31 de gener vam contemplar un eclipsi de lluna. L'any següent vam saber que aquella nit el pietós i devot rei Enric de Portugal, el purpurat pontífex, havia mort. El nostre estimat i poderós monarca va morir en el dia del seu natalici. Molta gent havia interpretat com un presagi que, en el dia del seu naixement, el districte de Lisboa s'hagués emblanquinat de neu, atès que és molt poc corrent que nevi en aquesta província, a causa del seu clima temperat. En la nit de la seva mort, la lluna va eclipsar-se. Per allò que fa a la vida i al caràcter del rei Enric, només pot afirmar-se que va ser un home especialment pietós i devot. L'eclipsi va resultar una clara premonició per a les desgràcies i calamitats ³⁴ que van assolir Portugal després de la mort del rei Enric... ³⁵

LA FORTALESA DE MANDHO (MÂNDU)

Diuen que Mându era tan bella que Akbar va fer-la enderrocar perquè cap dels seus governadors, ni tan sols els més lleials, no tinguessin la temptació de rebel·lar-se per apoderar-se d'aquesta fortalesa, que s'aixeca d'una forma imponent en un altiplà protegit per vertiginoses gorges. Actualment, l'indret es troba abandonat, si bé s'hi pot contemplar encara, amb tota la seva magnificència, un estil arquitectònic fruit de la fusió entre els estils indi i centreasiàtic. Akbar va conquerir la ciutat després que el seu governador l'abandonés el 1561.

L'indret mostra el seu aspecte més exuberant durant l'època de pluges quan la natura recupera tota la seva energia. Fins aquí s'apropaven grans emperadors, com Jahângîr, per descansar i gaudir del seu bon clima i d'un paisatge que sorprèn.

33. Avâsgarh o Barwânî.

34. Annexió espanyola.

35. Línia tallada en el manuscrit.

La fortificació està envoltada per més de quaranta quilòmetres de muralla i l'accés l'obren dotze portes d'entrada. Quan Montserrat va descriure la tomba reial de Màndu, es referia probablement al magnífic mausoleu de marbre del rei afganès Hoshang Shâh que, segons sembla, va inspirar al propi mogol Shâh Jahân en la construcció del Tâj Mahal d'Âgra.

No molt lluny de Surana es pot creuar el riu Narvada,³⁶ que després de passar per Amadaba³⁷ desemboca en el mar a Baroc.³⁸ A l'hivern, l'ample i profund llit del riu s'omple de ràpids corrents d'aigua, que només poden creuar-se per un pont o en una barca. En canvi, a l'estiu, quan les aigües de les pluges han baixat, es pot creuar a peu. Hi abunden els peixos i les seves aigües són tan clares que s'hi poden distingir els barbs, les tortugues i, fins i tot, les pedres més petites. Els joncs i les saludables herbes de marduix cobreixen la ribera del riu.

Dos dies després de creuar el riu, van arribar a la gran ciutat de Mandho.³⁹ En el passat, va ser una ciutat pròspera, fet que es pot apreciar en les dimensions de les muralles, la grandària dels edificis que encara s'hi enlairen i les runes d'aquells que s'han esfondrat. Les muralles encara es troben en perfecte estat i, sense tenir en compte la línia natural de protecció formada pels precipicis que l'envolten, tenen una longitud de gairebé vint-i-quatre milles. La ciutat s'aixeca dalt d'un turó, protegida arreu per fondes gorges i penya-segats inaccessibles. Només té una entrada d'accés molt estreta. Mai no hi manca l'aigua, ja que hi ha molts estanys i fonts, així com pous inegotables d'aigua dolça en abundor. Al voltant de l'única entrada de la ciutat, hi ha cinc muralles construïdes al capdamunt d'un pendent molt pronunciat, que fan de la ciutat una fortificació inexpugnable. Només pot ser presa per la fam.

Ningú no pot dir amb gran precisió per qui i quan, aquesta gran ciutat va ser fundada, ja que els agarens, la naturalesa dels quals és, sens dubte, la dels bàrbars, no tenen cap interès en aquestes coses: les seves cròniques són escasses i poc fiables, a més de plenes de contes de velles. Tanmateix, jutjant per

36. Narbadâ o Narmadâ.

37. Ahmadâbad.

38. Bharûch.

39. Màndu.

l'estructura de les muralles, podríem gosar dir que la ciutat és relativament moderna i hauria estat construïda pels mateixos agarens. Em van dir que els fundadors van ser els mongols, d'una tribu diferent a aquella que ha esdevingut tan famosa en els nostres temps. Hom diu que fa dos-cents anys, els mongols, mentre cercaven nous països per envair, van abandonar els seus antics campaments i van ocupar l'Índia. Sembla ser que es van instal·lar a Mandho, a causa de la seva fàcil defensa i de ser la regió més fèrtil del seu districte i, sens dubte, de tota la província de Malua. ⁴⁰ Aquests mongols, tanmateix, van ser posteriorment derrotats pels *patans*⁴¹ en diverses batalles i van ser obligats a refugiar-se en darrera instància a Mandho, on van ser assetjats durant set anys i, finalment, destruïts.

El rei *patan*, al capdavant de l'exèrcit atacant, després de diversos intents avortats d'entrar a la ciutat, va entendre que només podria prendre-la sotmetent els seus habitants a les penúries de la fam. Va reunir artesans, ferrers, contractistes i obrers, i els va ordenar que construïssin una ciutat sencera amb muralles, defenses i casernes per als seus soldats davant de les portes, on feia temps que hi havia instal·lat el seu campament. Va donar ordres estrictes perquè qualsevol mena de provisions adreçades a la ciutat fossin interceptades per la cavalleria, la qual controlava tots els camins d'accés i, especialment, un que s'hi apropava des de l'altre banda i que era tan complicat i perillós pels seus precipicis, que els soldats no podien gairebé passar-hi ni de quatre grapes. A la fi, el rei dels *patans* va capturar la ciutat i va ordenar destruir-la de soca-rel.

En l'interior de la ciutat, pot contemplar-s'hi un fragment d'un enorme canó de ferro que per alguna o altra raó supersticiosa, és adorat pels pagans. L'untan amb oli i el pinten de vermell. També hi ha un gran palau, residència d'antics reis, en el qual hi viu l'actual governador de la província. Hi ha una ciutadella meravellosament fortificada i un mausoleu reial a mig acabar, que suposo que mai no serà completat; però val la pena

40. Malwa.

41. Paixtus orientals de les muntanyes que ocupen bona part de la Província fronterera del nord-oest de Pakistan.

veure-la per la seva bellesa i grandària. Es troba enmig d'una plataforma quadrada que s'aixeca cinc colzes de terra i fa vuitanta peus d'amplada a la part superior; a baix, es troba envoltada d'arcs i columnes. La mateixa tomba, coronada per una volta, té una amplada de vint peus, quaranta peus des de la planta fins a la base de la volta, i quaranta peus des de la base fins al capdamunt de la volta. En els quatre extrems de la plataforma s'hi aixequen unes torres de set pisos d'alçada i de planta octogonal. Cada planta fa cinc colzes d'alçada. Tenen finestres dirigides als quatre vents, des de les quals els agarens pronuncien la crida a la pregària. Davant del mausoleu, hi ha un altre edifici monumental d'una magnificència i luxe similars. En la tomba hi reposen tres reis mongols i també el tutor d'un d'ells. Cada sepulcre ha estat embellit amb mosaics, relleus i treballs de marqueteria. Davant d'aquests sepulcres, s'han preservat els trons daurats dels tres monarques, considerats com emblemes del seu rang reial, de la mateixa manera que entre nosaltres ens mirem la corona i el ceptre.

També hi vam trobar un temple construït en forma d'església cristiana. A baix i a cada costat del temple, hi ha una capella amb sostres arquejats, on s'hi poden col·locar altars. A dalt, hi ha dues cambres, també amb sostres arquejats, que s'obren l'una a l'altra formant un passadís cap al santuari del gran altar. Segurament, a molts els semblarà difícil de creure i una traïció de la memòria si dic que a l'exterior de les muralles de la ciutat hi ha un camp de tombes i sepulcres de sis milles de longitud. Pot semblar una exageració, però ningú que conegui l'esplendor i luxe amb què els agarens construeixen les seves tombes, no en dubtarà pas. També creuen que els seguidors de Mahamed que han acabat els dies de la seva vida en aquest indret són acollits com a sants en el paradís. Honren sempre els seus morts amb la dignitat de sants celestials mitjançant tombes molt elaborades. Indubtablement, pel que fa a la forma d'honar els sants i a la construcció de les seves tombes, aquests agarens són més savis i millors que certes criatures desesperades dels nostres temps. Fins aquí, arriba la descripció de Mandho.

LA CIUTAT D'USENA (UJJAIN): LA LLEGENDA DE BIRBITCREMAS I UN FUNERAL HINDÚ

Gairebé al mateix tròpic de Càncer, aquesta ciutat està considerada com una de les més sagrades de l'Índia. Els temples hindús que omplen la ciutat, especialment els dedicats a Shiva i a la seva manifestació de Mahākala (temple de Mahākaleshwara) o a Ganesh, el déu elefant (en els temples de Chintamani Ganesh i Bade Ganeshji ka Mandir), testimonien la transcendència espiritual de l'indret. En l'antiga cosmologia índia, Ujjain representava el meridià zero, l'origen del temps.

Durant les terribles guerres que van lliurar déus i dimonis per la possessió del nèctar de la immortalitat, en van caure quatre gotes sobre quatre indrets, d'on van sorgir les ciutats sagrades de Haridwar, Prayag (avui, Allâhâbâd), Nasik i Ujjain. Cada dotze anys se celebra el festival hindú de Kumbh Mela en commemoració del nèctar vessat sobre aquestes ciutats, inclosa Ujjain, on els banys rituals tenen lloc al riu Shipra.

A Ujjain va residir-hi el poeta més important en sànscrit, la llengua sagrada de l'Índia: Kalidasa. Va descriure Ujjain en els seus versos com una «ciutat caiguda del cel, per portar el cel a la terra». I va afegir: «Si el cel és una magnificació d'Ujjain, aleshores, sens dubte, que ha de ser un lloc molt imponent.» Les lloances no s'acaben aquí, perquè Kalidasa encara afegia: «Les seves cases són com palaus i els palaus com muntanyes.» Aquest somni de ciutat índia va veure la llum, en bona part, gràcies al gran sobirà gupta, Chandragupta II (375-413), el Birbitcremas de Montserrat, que va convertir Ujjain en la capital del seu regne. Fins i tot, la vegetació d'Ujjain es troba envoltada de misteri i espiritualitat. És el cas de l'arbre de *banyan*, que porta per nom *Siddwhat*, i que es troba als afores de la ciutat. S'hi acosten ascetes i *saddhus* hindús per meditar sota la seva ombra, ja que creuen que l'arbre produeix unes vibracions espirituals extraordinàries.

La comitiva va arribar a Usena, ⁴² prop del riu Machipara, ⁴³ en el segon dia després de deixar la gran ciutat de Mandho. El fundador d'Usena es diu que va ser Birbitcremas, ⁴⁴ venerat com un déu i considerat com el creador de totes les artesanies, per les gents de Gedrosia ⁴⁵ i les províncies veïnes. Aquesta superstició pot explicar-se probablement a partir de l'enginy i habilitat de Birbitcremas en aquestes arts. Es tractava, en realitat, d'un rei molt poderós i ric, que va dissenyar grans obres, testimonis de la seva glòria, i que encara poden contemplar-se en forma de nombrosos temples.

42. Ujjain.

43. Mâchhîwâra.

44. Vîra Vikramâditya.

45. Gujarât.

Si hom visita un d'aquests antics temples i demana:
«Qui el va construir?»; la resposta de ben segur serà:
«Birbitcremas.»

I si pregunteu a un arquitecte o a un fuster: «A qui honreu i adoreu com el vostre déu?»; ell segurament contestarà:
«Birbitcremas.»

L'anomenat estil Birbitcremas d'arquitectura posseeix un caràcter original i no es fa desagradable a la vista, encara que l'esplendor de l'artesanía romana sigui molt superior.

Mentre la comitiva era a Usena, de nit, els gentils van portar a la pira un ancià que havia mort i a qui adoraven com a un déu. El fèretre era daurat i pintat amb colors alegres. El seguici funerari va procedir amb una gran solemnitat, de manera que fins i tot apartaven del camí petits trossos de palla i garbelladures per on trepitjaven aquells que portaven el fèretre. Encens i espècies de dolces olors fumejaven al voltant del fèretre. ¡Com d'extraordinari resulta que els infidels honrin uns homes a qui ells erròniament consideren com a sants, mentre que malvats renegats de la fe cristiana refusen honrar la vertadera santedat!

Des d'Usena van trigar dos dies a arribar a Sarangpur,⁴⁶
després de creuar un riu que fluïa cap a l'oest. Aquesta ciutat
és la seu i residència del virrei d'aquella província. Després de
descansar tres dies a Sarangpur, van creuar el riu Paharbatí⁴⁷
i tres dies més tard la comitiva va passar a través de Pimpaldar⁴⁸
situada en el tròpic de Càncer, per on van arribar a Siurange.⁴⁹

ELS MISTERIOSOS 'REGULUS' DE SIURANGE (SIRONJ)

Siurange pateix d'un clima molt insà amb un aire pudent. Les esquerdes i els racons foscos de les cases estan infestats de bestioles verinoses de tots els gèneres que s'arrosseguen o caminen. De nit, també els llits estan plens d'escorpins i les seves picades provoquen una terrible agonia. En els aiguamolls veïns hi viuen una mena de llangardaixos,⁵⁰ encara que es poden

46. Sârangpur.

47. Riu Pârbati.

48. Pipaldhâr, prop de Bînâganj.

49. Sironj.

50. Cocodrils, probablement.

trobar també a les cases, en llocs més eixuts. La seva mossegada és fatal.

Entre els arbusts i els matolls s'amaga el *regulus*⁵¹ multicolor, que mata amb l'esguard dels seus ulls. La part central del seu cos és vermella fins al cap i brilla més que una ostra, però la resta és de color safrà que pot enfosquir-se a marró. Atrau els ulls de tots aquells que el contemplen per la bellesa dels seus colors. Sortosament, la misericòrdia de Déu ha establert que la seva condició natural sigui tal, que, si l'home el veu primer, el *regulus*, com el llop, prefereix escapolar-se precipitadament i amagar-se. Si un *regulus*, que com tantes d'altres criatures d'aquesta classe és molt ufanós de la seva bellesa, detecta algun desafortunat que, ignorant del perill, està distret, no podrà escapar de la mort. Això és el que afirmen tossudament els habitants d'aquella regió. Un dels sacerdots va córrer involuntàriament un gran risc de morir d'aquesta manera perquè en veure la bestiola, atret per la seva bellesa, va provar d'agafar-la i la va seguir fins que el *regulus* es va amagar darrere un matoll. En tornar al campament sa i estalvi, va preguntar als habitants de l'indret quina mena de llangardaix era aquell que havia vist; la gent es va sorprendre tant com els habitants de Malta quan una serp va picar sant Pau i va sortir-ne il·lès. La criatura té les dimensions d'un liró, i recorda el rèptil anomenat «camaleó» que s'alimenta de l'aire i s'impregna del color de l'objecte més proper.

La major part de les gents d'aquesta ciutat viuen en petites cabanes circulars. No existeix cap altre indret en aquesta regió on es puguin veure aquestes miserables barraques. Viuen de l'agricultura, malgrat que el terreny cultivable és escàs i pobre. Tots els seus camps es troben envoltats de roques, des d'on suposo que vénen els eixams de bèsties verinoses, en especial, els escorpins.

51. En primer lloc, Montserrat va escriure «bestiola» (lit.) que equival al terme català de «petita bèstia»; després, va canviar aquest terme per «*regulus*» que en llatí també té el significat de «serp». Podria tractar-se d'una espècie de camaleó.

FESTIVALS RELIGIOSOS XIÏTES I HINDÚS A NAROAR (NARWAR)

Tres jorns de difícil i fins i tot perillós camí van portar la comitiva des de Siurange fins a Naroar. ⁵² Després de deixar la ciutat de Cyperi, ⁵³ la regió esdevé muntanyosa i solitària, amb colls estrets i rius, que adopten el nom de la ciutat més propera. Els seus salvatges habitants acostumen a emboscar els viatgers i els roben totes les pertinences, ja que saben que poden assaltar la gent impunement.

La ciutat de Naroar es troba als peus d'un turó, dalt del qual s'hi aixeca un fort. Ferotges tempestes i violentes ventades són tan freqüents que ni una sola casa de la ciutat hagués pogut conservar el sostre, si no fos perquè Déu va solucionar aquest problema, obsequiant-los amb abundants peces de marbre per protegir les cases. Mentre la comitiva era aquí, al voltant del quinzè dia del mes de febrer, els agarens van començar el seu Festival dels Nou Dies. ⁵⁴ Aquells dies, els gentils també celebraven el seu Festival d'Idaea. ⁵⁵

El Festival dels Nou Dies se celebra en honor d'Assan i Hossen, ⁵⁶ néts de Mahamed per la seva filla Fàtima. El seu pare era Halid. Es diu que van ser derrotats pels cristians en una guerra que ells havien iniciat per imposar i estendre la religió del seu avi. Van ser cruelment torturats pels infidels, apel·latiu amb el qual els agarens es refereixen a nosaltres, i van ser obligats a caminar descalços sobre brases de carbó. Per aquesta raó, fan dejuni durant nou dies i només mengen llegums; i durant el festival n'hi ha que reciten la història dels patiments d'Assan i Hossen des d'un púlpit. Les seves paraules desvetllen lamentaments i llàgrimes del públic. En el darrer dia del festival, s'aixequen pires que es cremen una rere l'altra. La gent hi salta per sobre, i després s'escampen les cendres enceses amb els peus. Mentrestant, xisclen «Assan, Hossen» amb crits esfereïdors.

Tampoc no és el Festival d'Idaea dels gentils menys bàrbar i supersticiós, ja que en l'espai de quinze dies són lliures de llençar pols a qualsevol persona que passa pel costat. S'empastifen

52. Narwar.

53. Sîprî, prop de Mohana.

54. Muharram, festa xiïta.

55. Festival de Holi, festa hindú.

56. Hassan i Hussein.

amb fang el sei propi cos i el de qualsevol que es creui en el seu camí. També s'untan el cos amb un colorant vermell que escupen amb joncs buits. Un cop s'han embrutat prou, arriben per fi, en el quinzè jorn, a la celebració dels ritus pagans. Aquest dia consagren un arbre, d'una espècie semblant a la palmera, en honor de la Mare dels Déus, que rep diferents noms. Els antics romans la coneixien com Cíbele, la Gran Mare i Idaea. Aquestes supersticions són naturalment absurdes. Un cop l'arbre ha estat consagrat, li fan ofrenes com si es tractés d'un déu. En acabar, després de prometre que en consagraran un altre l'any vinent, de l'arbre en fan piles de troncs, tan altes com torres; les aixequen davant les cases i en els encreuaments de tres camins. Quan cau la nit, es passegen cantant al voltant de les piles per, finalment, reduir a cendres el consagrat arbre o, millor dit, el molt execrable arbre.

LES TRETZE ENIGMÀTIQUES ESTÀTUES JAIN DE GOALER (G WALIOR)

La ciutat de Gwalior s'estén al voltant de la ciutadella del segle xv, que presideix la ciutat, amb un estil de construcció que de nou combina les línies índies amb la monumentalitat centreasiàtica musulmana. L'emperador Bàbar, fundador de la dinastia mogol, va descriure el fort com «la perla d'entre tots els forts de l'Hindustan». El fort s'eleva més de noranta metres per sobre de la plana i està construït sobre roca de basalt. En alguns indrets, els precipicis poden arribar als 500 metres de profunditat. Es troba envoltat en la seva totalitat per muralles de 10 metres d'altura.

Indubtablement, un dels comentaris de Montserrat en el seu relat que més crida l'atenció és l'agosarada identificació de les estàtues de Gwalior amb Jesucrist i els apòstols del cristianisme, en el seu afany per recuperar els antics cristians de l'Índia. Aquestes estàtues esculpides a la roca es troben a l'entrada sud del fort i algunes d'elles fan més de quinze metres d'alçada. Malauradament per Montserrat, no són cap testimoni d'una antiga presència cristiana a la regió. En realitat, es tracta de les reproduccions dels Tirthankara, els mestres emblemàtics del jainisme.

Quan Bàbar, el fundador de la dinastia mogol, va conquerir Gwalior, en veure les estàtues nues dels jains va reblar escandalitzat: «Han tallat la roca sòlida i han esculpit ídols que fan uns 13 metres d'alçada. Les imatges estan del tot nues sense ni tan sols un drap que els cobreixi les parts generatives.» Tot seguit, va ordenar que destruïssin les cares i els genitals de les estàtues. Era l'any 1527. Quan Montserrat va arribar-hi es devia trobar amb unes imatges en un estat força lamentable, fet que probablement va desvetllar encara més la seva inesgotable imaginació. Posteriorment, els rostres de les figures van ser restaurats, tal com es pot contemplar actualment; uns rostres que inspiren la calma i la pau de la sobrietat dels jains. Nogensmenys, els genitals mai no van ser restaurats.

La comitiva va arribar a Goaler ⁵⁷ dos dies després de deixar Naroar. Goaler destaca per la bellesa d'una gran fortalesa construïda dalt d'un turó rocallós i on també s'hi aixeca un palau reial. La ciutat es troba als peus d'aquesta muntanya. Només hi ha un camí que et dugui fins a la fortalesa, molt difícil de seguir i amb un fort pendent. Davant les portes, s'hi pot veure la gegantina estàtua d'un elefant. En les parts més abruptes del cingle, hi ha temples i cases excavades a la roca.

Els sacerdots van restar astorats en contemplar, excavades en el mur del vestíbul d'un temple, tretze estàtues, ⁵⁸ esculpides fins a mig cos: la del mig, per l'estil i la seva posició, semblava el propi Crist; sis es troben a la seva dreta i sis a la seva esquerra. Podrien representar els dotze apòstols. Malgrat tot, no es pot assegurar de forma definitiva a qui representen les estàtues, ja que els manquen els trets característics de les imatges sagrades cristianes. No hi ha dubte, però, que no van ser col·locades allà pels agarens, atès que aquests no mostren cap reverència per les imatges, ja que, al contrari, les maltracten i destrueixen. Som molt conscients que fa més de tres-cents anys, en aquest districte, hi vivien cristians que malauradament van ser derrotats en diverses guerres pels agarens; van ser destruïts amb tanta eficiència que qualsevol memòria del cristianisme s'ha esvaït de les ments dels homes que avui viuen aquí. Els agarens haurien de saber que, per aquest motiu, arrosseguen un càstig: se'ls enreda arreu amb fàcils paranys i falses argücies de bergants sense importància.

LA POCIÓ AL-LUCINÒGENA DEL *POST*

El brevatge conegut amb el nom de *post* sempre va tenir una certa tradició en el món indi i durant la dinastia mogol va adquirir un gran prestigi. El *post* se segueix preparant de la mateixa manera que Montserrat ho descrivia en la seva obra. Originàriament, s'utilitzava amb finalitats mèdiques, però posteriorment es van valorar les propietats al·lucinògenes i «eufòriques» de la beguda feta amb les càpsules de la *papaver somniferum*. A l'Índia, la planta es coneixia amb el nom de *koknar*, i en el període mogol es va fer molt popular la beguda extreta de les càpsules coneguda amb el nom de *kuknar*. El *post* és la beguda obtinguda després de deixar en remull durant una nit o unes hores les càpsules del cascall

57. Gwalior.

58. Escultures jain.

i dur a terme diferents processos de filtratge. En el Punjab, avui dia, es continua prenent el *post* que durant el regnat d'Akbar estava considerat com un luxe inigualable. Actualment, el costum de beure *post* pràcticament ha desaparegut del subcontinent indi.

Els efectes del *post* són força diferents respecte als de l'opi, com també apunta molt bé Montserrat. El *post* té uns efectes més lleugers i també més breus. Encara que les càpsules de cascall, de les quals s'extreu el brevatge, contenen morfina, codeïna, narcotina i papaverina, la quantitat de morfina és molt inferior en comparació amb l'opi.

La combinació d'ingredients de la càpsula de cascall produeix efectes excitants més que depressius. Tanmateix, els consumidors habituals de *post* presenten un aspecte sonat, com endormiscat, amb una capacitat de comprensió alentida i mancats d'atenció cap allò que passa al seu voltant. Perden el contacte amb la realitat més propera i acaben esdevenint somnàmbuls, sense prendre cura pel vestuari i la higiene personal. D'altra banda, els addictes es mostren comunicatius i es veuen incapaços de controlar els processos mentals.

Al Punjab, encara avui dia, a una persona deixada, mandrosa i poc espavilada, se l'anomena despectivament *postî*, és a dir, consumidor de *post*.

Fa uns anys va viure en aquesta mateixa ciutat un brivall de nom Baba Capur,⁵⁹ un seguidor de Mahamed, que va revifar l'hàbit gairebé desaparegut de les orgies bàquiques. Es va inventar una nova poció, feta amb les càpsules del cascall remullades en aigua.

Creia aquest perdut personatge que la felicitat perfecta consistia en l'absència dels sentits i en l'assoliment d'un estat d'insensibilitat envers les malalties de la carn i els patiments de la ment. S'havia adonat que els seus objectius podien assolir-se mitjançant l'opi, si bé els addictes a aquesta droga corrien un risc imminent de mort prematura. Per aquesta raó, va crear la seva pròpia beguda feta de les càpsules de cascall. Per produir-la, primer s'extreu l'opi fent una incisió en les càpsules de cascall i, a continuació, aquestes es deixen madurar. Se n'extreuen les llavors i es mantenen les càpsules en remull, submergides fins que l'aigua es torna del color del vi. Poden romandre-hi una mica més de temps fins que sedimentin els residus i després es vessen a un altre recipient a través d'un colador fet del lli més fi. Després d'eliminar les impureses, el beuratge està preparat i se l'empassen a glopades. No mengen carn, cebes, all o res que s'hi assembli. Fins i tot, s'abstenen de menjar fruita i no prenen mai oli, que

59. Bâbâ Kapûr

resultaria fatal després de prendre opi o la beguda. Només mengen llegums cuits i dolços. Més tard, es posen el cap entre els genolls i dormen tan profundament com Endymion.

Hom es veuria temptat de creure que Baba Capur hauria estat enèrgicament amonestat per deixar passar els seus dies roncant d'aquesta manera i per tan desgraciada ociositat. Pel contrari, ell pensava que seria lloat per la seva meravellosa castedat, i tingut en gran admiració, sense que el condemnessin. No anava pas errat, encara que la seva ment es mogué en l'obscuritat, atès que la naturalesa d'aquesta beguda és tal que cancel·la els sentits i els desigs impurs de la carn. Per aquest motiu, aquest home ha estat tan admirat per la seva santedat que se li va arribar a erigir una gran tomba i, fins i tot, li van aixecar un altar en la seva ciutat. Almenys trenta dels seus seguidors poden veure's sempre al voltant de la tomba, ajaguts i mig endormiscats, sense amoïnar-se per l'esdevenidor. Aquest nou cabdill dels epicuris té incomptables admiradors i seguidors, entre els quals s'hi compten molts prínceps i el mateix rei, el gran Zelaldin. A tots ells, els omple de joia que se'ls conegui com els *postins*, terme que se'ls dona a partir del beuratge, que en la seva llengua anomenen *post*.

FRONTERA ENTRE MALUA (MALWA) I DELI (DELHI)

Després de deixar Goaler, van arribar al riu Sambal ⁶⁰ que passa a prop de Daulpur. ⁶¹ Es tracta de la frontera entre la província de Malua i la de Deli, ⁶² és a dir, de l'Índia. La frontera és troba excel·lentment fortificada de manera natural i per l'enginy dels homes. Abans que Malua i Deli estiguessin sota l'autoritat d'un sol emperador, aquest riu va esdevenir el baluard més fort de defensa de Deli, tal com Goaler ho era de Malua. Les condicions naturals del lloc són tals que la cavalleria no pot maniobrar com li caldria en temps de guerra. Encara que el terreny presenta l'aspecte d'una plana extensa per aquells que l'observen des de la llunyania, en realitat, la regió és tan escarpada i accidentada, amb gorges i profunds barrancs, que

60. Riu Chambal.

61. Dhaulpur.

62. Delhi.

si algú surt del camí, corre el risc de caure o bé en mans dels enemics i bandits o bé de veure's obligat a refer el camí de tornada a través d'un llarg ròdol per senderes difícils i molt estretes.

Daulpur vol dir «ciutat blanca». El Sambal és un riu cabalós que avança en direcció oest cap a la costa de Gedrosia. Es troba a la mateixa distància, dos dies de camí, d'Agara, ⁶³ que és la capital de l'Imperi, i de Fattepur, on hi resideix el gran rei. Els sacerdots van ser conduïts a aquesta darrera ciutat per l'ambaixador.

LES DIFÍCILS RELACIONS ENTRE MUSULMANS I HINDÚS

Vam adonar-nos que el país s'eleva cap al nord des de la costa, com si es trobés sobre una sèrie de terrasses, tal com s'observa en els jardins esglaonats sobre el pendent d'un turó. Les serralades muntanyoses dels voltants són els murs d'aquestes terrasses.

En segon lloc, vam comprovar que el zel religiós dels agarens ha destruït tots els temples d'ídols, que acostumaven a ser molt nombrosos per aquests indrets. Tanmateix, el descuit d'aquests mateixos agarens ha permès, d'altra banda, que en aquests indrets encara hi restin alguns ídols a qui els gentils ofereixen sacrificis, encens, vessaments d'oli i perfums. Allà on es troben restes dels ídols també s'entapissa el terra de flors i s'hi pengen corones de flors.

En darrera instància, en aquells indrets on abans s'aixecaven els temples dels gentils, ara hi han estat erigits innumbrables tombes i petits altars per a malvats i profans agarens, on s'hi s'adoren homes de vana superstició, com si es tractés de sants. La credulitat d'aquestes gents va generar en els sacerdots una profunda misericòrdia, acompanyada de llàgrimes i un fort dolor interior. Perquè, ¿qui no sentiria una profunda llàstima per aquelles ànimes perdudes que reverencien els vicis en lloc de les virtuts, els pecats en lloc dels miracles, i els miserables en lloc dels venerables sants?

63. Àgra.